Díszpalack

Kerámia- és üveggyűjtemény

Leltári szám:	1339
Alkotó:	Zsolnay, Teréz (1854 - 1944) / dekortervező
Gyár / műhely:	Zsolnay-gyár (Pécs)
Készítés ideje:	1881
Készítés helye:	Pécs
Jelzés:	alján masszába benyomva: Z. V. Pécs / 553 (formaszám); kobaltkékkel bélyegzett öttornyos gyári jegy 'Zsolnay Pécs-TJM' felirattal
Anyag:	porcelánfajansz
Technika:	korongozott; lüszteres; színes mázakkal festett
Méretek:	magasság: 26 cm szájátmérő: 4 cm talpátmérő: 6,5 cm legnagyobb szélesség: 14,8 cm

A díszedény gömb alakú testéhez keskeny, magas, felfelé enyhén szélesedő nyakrész kapcsolódik. Díszítése festett: a palack formájú testet körben három kör alakú, tompán fénylő aranyalapú mező díszíti, bennük kétfülű lapos edényből felnövő, szimmetrikus elrendezésű virágtövekkel: egy-egy leveles szegfű, tulipán és rézvirág szállal. A sötét, vasszínű köztes felületen virágfejek, a nyakrészen három magas virágszál, geometrikus mintájú, vízszintes sávok között. A díszítmény enyhén kidomborodó, élénk színfoltjai drágakőként ragyognak az aranyozott alapon.

A díszedény szignált, datált tervrajzát a pécsi Janus Pannonius Múzeum Zsolnay-adattárában őrzik (ltsz.: A.61.447.46, p. 196.). A terven látható "Z. T. 1879. 21.XI." szignatúra tanúsága szerint az tárgyat Zsolnay Vilmos idősebbik leánya, Zsolnay Teréz tervezte, aki húgával, Júliával együtt 1875-től rendszeresen részt vett a Zsolnay-gyár tervező munkáiban.

Az edény díszítménye a magyarországi késő reneszánsz ornamentikát, a 16-17. századi festett famennyezetek, ládák, úrihímzé sek és ónmázas edények virágos motívumait idézi, összhangban a nemzeti díszítőstílus megteremtésére irányuló korabeli törekvésekkel. Zsolnay Vilmos örömmel fogadta leányai, Jú lia és Teréz magyaros stílusú terveit, amint arról 1883-ban Terézhez írott sorai is tanúskodnak: "Munkáidban új, önálló és lendületes magyar stílus kel életre. Folytasd ezt az irányt, sokat várok tőle!" (Zsolnay Teréz - Zsolnay Margit: *Zsolnay. A gyár és a család története, 1863-1948*. Budapest 1974,120.).

Zsolnay Teréz az 1870-es évek közepétől a "nemzeti ornamentika" megteremtésének egyik úttörő alakja lett. Kitartó szorgalommal kutatta a hagyományos fazekasművesség paraszti használatban lévő tárgyain és a régészeti leleteken az "ősi magyar" díszítőmotívumokat, hogy felhasználja azokat a Zsolnay-gyár kerámiaterveinek megalkotásakor. Ezirányú kutatásait Pulszky Ferenc is támogatta, amint arról Zsolnay Teréz emlékirataiban is beszámol: "Forma és díszítés terén nagy segítséget nyújtott atyánknak Pulszky Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója és Hampel József múzeumi őr. Másolás és tanulmányozás céljából rendelkezésére bocsátották a múzeum edénygyűjteményének legjellegzetesebb magyar darabjait. Számos remek népies motívum származik a fazekasedényekből is, amelyeket ez idő tájt kezdtem gyűjteni. Pécs régi zsúptetős házacskáiban akkor még sok szép, öreg tál és korsó díszítette a falakat, és itt bukkantam a régi pécsi hímzések és szőttesek legkiválóbb darabjaira is." (Zsolnay i.m. 59.)

A Zsolnay nővérek egy több mint tízezer textíliából és mintegy százötven baranyai, erdélyi és felvidéki kerámiatárgyból álló népművészeti gyűjteményt is létrehoztak, melyet ma a pécsi Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztálya őriz.

A Zsolnay nővérek háziipari kollekcióját az Országos Régészeti Társulat 1880. szeptember 28-i ülése alkalmából a Magyar Tudományos Akadémián is bemutatták. A tárlaton elmondott beszédében Pulszky Ferenc a gyűjtemény gyakorlati hasznát hangsúlyozta, miszerint "a gyűjtő kisasszonyok, kik maguk is kitűnő rajzolók, meg tudták találni azt a forrást, melyből igaz magyar motívumokat meríthetnek". (Zsolnay i.m. 100.)

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

Archaeologiai Értesítő egykorú tudósítása szerint Pulszky így méltatta a Zsolnay nővérek tevékenységét: "A Zsolnay-féle edényeknek nemcsak ízléses a formája, hanem meg van benne a magyar typus zamatja is. Ezt leginkább azzal érte el kitünő iparosunk, hogy rajzolói, különösen a műérzéket kiváló mértékben bíró leányai különös figyelemmel voltak a magyar motívumok iránt, melyeket úgy a múzeum régi magyarországi majolikáiban, mint a népi házi ipar által előállított hímzésekben és szövetekben tanulmányozták, melyekből Zsolna Teréz kisasszony is igen érdekes gyűjteményt sok tapintattal és szerencsével hozott össze, különösen Pécs vidékéről. ... Igaz, hogy ezek (ti. a magyarországi házi ipar készítményei) nem egészen eredetiek ... nem tagadhatjuk, hogy a nép művészetének nagy része éppen nem magyar, hogy a motívumok sokszor keletiek, sokszor a szlávokkal és oláhokkal közösek, hogy analógiákat Oroszországban s a török birodalomban is találunk a népnél. ... természetes, hogy a nép művészete szinte mindenütt mutatja a szomszédok befolyását, de azért mégis van külön jellege, s ha idővel lesz egyszer magyar művészetünk, ennek is külön jellege lesz, ámbár atyafiságát a többi európai nemzetekével nem fogja elfogadhatni... Mostani művészeink még nem képeznek külön iskolát, hanem hol a németnek, hol a francziának követői. Örvendek, hogy Zsolnay a magyar műiparnál sokszor kifejleszt magyar stylt, hogy leányai is reáakadnak azon forrásra, mely igazán magyar, s hogy gyűjtik a - fájdalom, kihaló - magyar házi ipar díszítményeit." Vö.: *Archaeologiai Értesítő*, 14. (1880) I. füzet XVII-XIX.

A Zsol nay nővérek tehát még Huszka József 1880 körül megindult, magyaros motívumok gyűjtésére irányuló útjait is megelőzve kezdték a műiparban hasznosítani a régi és népművészeti tex tíliák, fazekasmunkák formáit, díszítményeit. A szűkebb pátriájukban, Pécs környékén összegyűjtött tárgyakon felfedezett motívumok aztán átkomponálva, a kerámiaművészet leg újabb és legkifinomultabb technikáival "megnemesítve", az arany-, ezüst-, zománcdíszítésű ötvösművekkel vetekedő küllemmel váltak a formálódó "magyar díszítő styl" korai példáivá.

A palack ornamentikája a magyaros motívumok mellett keleties elemeket is tartalamz, s az edény formája is orientalizáló: a gömb alakú test és a hosszú, csőszerű nyak az izniki kerámiapalackok formáját követi (lásd pl. itt és itt).

A török-perzsa motívumkincs az 1870-es évek közepén tűnt fel a Zsolnay nővérek munkáin. A 16-17. századi izniki mázas kerámiák virágornamentikája a 19. század folyamán Európa-szerte Rodosz-stílus néven vált ismertté és igen népszerűvé. A Zsolnay nővéreknek 1877-ben Jakob Falke támogatásával a bécsi iparművészeti múzeum iszlám gyűjteményét is tanulmányozhatták, s ennek hatása jól érzékelhető a következő években alkotott, keleties stílusú tárgyaikon. A Zsolnay nővérek annál is inkább érdeklődtek a török kerámiák iránt, mivel azok tulipán, jácint, rózsa és szegfű motívumaiban felismerték a magyarországi "virágos reneszánsz" ornamentikájával mutatkozó hasonlóságot.

Irodalom

- Szerk.: Pataki Judit: *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 31.
- Szerk.: Dózsa Katalin: *Az áttörés kora. I-II. Bécs és Budapest a historizmus és az avantgárd között (1873-1920)*. Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 2004. - Nr. 1.2.41. (Csenkey Éva)
- Szerk.: Csenkey Éva, Steinert Ágota: *Hungarian Ceramics from the Zsolnay Manufactury, 1853-2001*. Yale University Press, New Haven és London, 2002. - Nr. 12.
- Szerk.: Mikó Árpád, Sinkó Katalin: *Történelem - kép. Múlt és művészet kapcsolata Magyarországon*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2000. - Nr. XV.8
- Kovács Orsolya: Orientalizálás Zsolnay Júlia és Teréz tervezőmunkájában. *Néprajzi Értesítő*, 87. (1995). 1995. - 183-189. pp.
- a kiállítást rendezte: Batári Ferenc, Vadászi Erzsébet: *Historizmus és eklektika. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1992. - Nr. 239.
- Szerk.: Csenkey Éva: *Zsolnay - Keramiek. Historisme, Art Nouveau, Art Deco*. Museum voor Sierkunst, Gent, 1987. - Nr. 61

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum
dots.hu PDF generator